

MEĐUNARODNA SARADNJA ZEMALJA EVROPSKE UNIJE U OBLASTI SUZBIJANJA KRIVIČNIH DELA

REZIME: Evropska unija je sve aktivnija i u oblastima kao što su bezbednost i suzbijanje krivičnih dela. U oba slučaja deluje se u dva pravca kroz institucije sistema i preko instrumenata koji obično pretpostvljaju visoki stepen usaglašenosti među državama članicama ili kroz međunarodne sporazume i ugovore sa ključnim igračima u svetu i sa zemljama koje jasno predstavljaju deo interesne zone EU.

Ključne reči: saradnja, EU, Evropol, Evropski nalog za hapšenje, suzbijanje krivičnih dela

Uvod

Evropska unija je po mnogima tvorevina sui generis³ i kao takva ima sasvim posebna obeležja koja su prisutna u svim oblastima u kojima deluje.

Jedna od posebno aktivnih oblasti u poslednje vreme je polje bezbednosti⁴ koje se sve više izdvaja rešenjima koja balansiraju na granici između potrebe da se sa jedne strane zaštititi državna i javna bezbednost kao i bezbednost građana i sa druge strane visoko dostignuti nivo građanskih sloboda i prava, kao pravo na

¹ Asistent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad

² Profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad

³ Veliki broj autora je različito definisao suigeneričnost Evropske unije, ipak izabrao sam definiciju Mihajla Novickog sa MA Euroculture Jagiellonian University. Iz Krakova u Poljskoj koji kaže European Union is Sui Generis; that is to say that the E.U is a new and unique creation independently developed and without major precedent since the times of the Roman Empire.

⁴ Možemo ga posmatrati kao samostalno, ali i u širem kontekstu kao deo opšte politike borbe protiv kriminaliteta.

privatnost i niz drugih prava koja štite pojedinca propisujući stroga pravila postupka.

Usled naraslih potreba koje su uslovljene proširenjem Evropske unije (uključujući i buduća proširenja), povećanim obimom kretanja fizičkih lica među zemljama članicama kao i otvaranjem granica prema zemljama van Unije neophodno je bilo unaprediti saradnju između svih ovih međunarodnopravnih subjekata na način koji ne bi zadirao u njihov suverenitet (ovo naročito, uzimajući u obzir stav država članica koji je jasno definisan osnivačkim ugovorima).

Oblici saradnje

U tom smislu Evropska unija je preduzela niz različitih mera od kojih ćemo izvršiti uvid u nekoliko karakterističnih. Ove mere je moguće uslovno svrstati u tri različite grupe za koje je osnovni kriterijum za podelu kvalitet odnosno, obim saradnje.

Prve dve grupe saradnje su kanalisane preko Evropola.

Naime, 1995 godine je na osnovu osnivačkih ugovora doneta Konvencija o Evropolu⁵ kojom je Evropol i osnovan, a počeo je sa radom tokom 1998 godine.

Kao što je i poznato nadležnosti Evropola su ograničene i praktično su svedene na prikupljanje, analiziranje i distribuciju obaveštajnih podataka u cilju sprovođenja efikasnijih istraga koje su ipak u nadležnosti nadležnih organa država članica.

Evropol ima kapacitet odnosno ovlašćen je od strane Saveta Evropske unije da potpisuje dve vrste međunarodnih sporazuma sa državama koje nisu članice Evropske unije:

1. Operativni sporazumi⁶
2. Strateško-tehnički sporazumi.⁷

Ova druga grupa sporazuma predstavlja nešto o čemu Republika Srbija treba da razmišlja u bliskoj budućnosti ukoliko se nastavi sa integracijama u Evropsku uniju.

Bosna i Hercegovina i BJRM su zaključile gotovo identične sporazume koji se razlikuju samo u delovima koji su po prirodi stvari morali biti različiti pošto je reč o dve različite države. Čak je i sporazum sa Ruskom federacijom veoma sličan u svojoj sadržini i moglo bi se reći da je razlika posledica drugačije forme i nomenklature, a u svemu ostalom se poklapa sa druga dva sporazuma.

U sva tri ugovora se posle preambule definiše smisao i cilj saradnje kao sprečavanje, otkrivanje, suzbijanje i istraživanje teških oblika međunarodnog

⁵ Evropska policijska kancelarija

⁶ Sklopljeni su sa: Australijom, Kanadom, Hrvatskom, Islandom, Norveškom i Švajcarskom. Sa SAD je sklopljen i dodatni sporazum koji se odnosi na razmenu ličnih podataka informacija koje su sa tim u vezi.

⁷ Uključuju: Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kolumbiju, BJRM, Moldaviju, Rusiju i Tursku

kriminala koji se kasnije pominju u trećem članu ovog sporazuma. Naglašeno je da se saradnja ostvaruje kroz razmenu strateških i tehničkih informacija, a istovremeno se ne dozvoljava prenos podataka koji se odnose na identifikovane ili neidentifikovane pojedince.

Lista strateških informacija nije iscrpljena nabrojanjem u članu dva ugovora gde se između ostalog navode: nove metode vršenja zločina; trendovi i razvoj u metodama vršenja zločina; promene u rutama koje koriste krijumčari i svi koji su povezani sa nezakonitom trgovinom regulisanom ovim sporazumom.

Isto se može reći i za tehničke informacije od kojih navodimo samo neke koje su na listi: forenzički policijski i istražiteljski postupci; metodi obaveštajnog i analitičkog rada itd.

Kao što je već ranije pomenuto članom tri ovog sporazuma se definiše polje primene s obzirom na mandat Evropola. Dakle ono je vezano za mandat Evropola u trenutku stupanja na snagu Sporazuma uz regulisanje mogućnosti da se to polje promeni odnosno proširi uz pristanak države potpisnice koji ona daje na pisanu inicijativu Evropola. Isti pristup je predviđen i za situacije kada se polje kriminaliteta u bilo kom smislu menja. Stavom dva trećeg člana su definisane povezane kriminalne radnje koje su veoma slične poimanju pomaganja u izvršenju i nakon izvršenja krivičnog dela u srpskom zakonodavstvu.

U sledeća dva člana su određene kontaktne tačke i nadležni organi za saradnju⁸.

Nakon ovoga opisan je postupak kroz koji dolazi do razmene informacija kako bi se izbegli propusti i eventualne zloupotrebe. Princip je dosta jednostavan i zapravo snaži poziciju davaoca informacije tretirajući ga kao apsolutnog gospodara informacije koji u potpunosti raspolaže njenom daljom upotrebom i samo uz izričitu saglasnost je moguće informacije koristiti u neke druge svrhe.

U članovima koji slede ovim sporazumima se regulišu i ostali postupci kao što su zahtevi za pružanje pomoći, izvršavanje tih zahteva, razmena ekspertize. Posebno su predviđene mere koje treba da obezbede visok nivo zaštite informacija i poverljivosti. Klasifikacija poverljivosti dokumenata je razrađena aneksom sporazuma.

Sporazum predviđa i načine utvrđivanja odgovornosti za eventualnu štetu koja može da nastane neovlašćenim korišćenjem poverljivih informacija ili na drugi način kada jasno definisani interesi jedne od strana budu povređeni.

Pošto je reč o sporazumima u kojima su između EU i druge države kao jedini instrument za prevazilaženje mogućih neslaganja jesu dogovori i pregovori između strana, što je svakako više diplomatski način rešavanja spornih situacija kojih najčešće ima, iza sebe kriju argument pregovarački jače strane u ovim odnosima. Pretpostavljamo da jedina moguća posledica neprevazilaženja nesporeda ovako proisteklih jeste prekid saradnje u praktičnim aspektima.

⁸ Ovo je jedna od situacija u kojima se razlikuju sporazumi od države do države.

Konačno treba napomenuti da sporazum sadrži i druge tipične članove za međunarodne sporazume vezane za otkazni rok, važenje i drugo.

Na osnovu sadržine sporazuma može se zaključiti da je zaista u pitanju strateški sporazum koji umnogome zavisi od zainteresovanosti strana da ovakvu saradnju nastave i prošire. Svakako da je nezaobilazan i za Srbiju, ali ne spada u kategoriju sporazuma koji imaju kapacitet da uzbude javnost, ovo usled njegove tehničke prirode.

Možemo da očekujemo da će biti predložen Srbiji u neizmenjenom obliku.

Poslednjih par godina Srbija je imala dosta kontakata sa predstavnicima Evropske unije i u tom smislu su određeni prioriteti za unutrašnje poslove i poslove pravosuđa⁹.

Od zemalja u okruženju samo je Hrvatska potpisala operativni sporazum koji je za razliku od strateško tehničkog sporazuma detaljniji i na primer u pogledu rešavanja mogućih nesuglasica koje mogu da proisteknu ili su vezane za sporazum predviđa međunarodnu arbitražu u sastavu od trojice arbitara.¹⁰

Treća grupa zemalja su zemlje članice Evropske unije gde se godišnje preko 100.000 žena i dece ilegalno prebacuje preko granica EU, a samo u 2004 je preko milion krivotvorenih evro novčanica sa vrednošću od preko 45 miliona evra zaplenjeno¹¹. Naravno da je Evropska unija morala da reaguje adekvatno na povećanje stope kriminaliteta od oko 30% u vremenskom periodu 2003–2004 godina. Neophodne su i dodatne mere saradnje u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova i nakon uvođenja Evropskog naloga za hapšenje¹² na snazi od 2004-te godine.

Evropski nalog za hapšenje je dizajniran da olakša sistem ekstradicije među zemljama članicama EU¹³. Najvažnije novine ovakve saradnje među državama su tačno određeni i zatno skraćeni rokovi odlučivanja, uz veoma ograničenu listu razloga na raspolaganju nacionalnim sudovima za odbijanje ekstradicije osumnjičenog. Iz postupka su u potpunosti uklonjena ministarstva nadležna za poslove pravosuđa. Najvažnije je da je princip duplog kriminaliteta¹⁴ potpuno ukinut za 32 krivična dela uključujući terorizam, organizovani kriminal, pranje novca i dečiju pornografiju.

⁹ Opširnije Mr Zorančo Vasilkov „Dobrovoljno usklađivanje propisa i standarda Republike Srbije sa propisima i standardima Evropske unije u oblasti policijske i pravosudne saradnje“ Strani pravni život 1–2/2007

¹⁰ <http://www.europol.europa.eu/legal/agreements/Agreements/234525.pdf>

¹¹ http://www.cer.org.uk/pdf/policybrief_justice_6april06.pdf

¹² European arrest warrant

¹³ Ovo samo potvrđuje da nije Srbija jedina koja ima problema da reguliše problem izručivanja svojih građana.

¹⁴ Ovo načelo znači da krivično delo treba da bude propisano u istom obliku u obe zemlje koje sarađuju.

Pored Evropskog naloga za hapšenje radi se i na drugim procedurama koje bi pojednostavile pribavljanje dokaza¹⁵ i uopšte unapredile saradnju među državama u oblasti suzbijanja kriminaliteta (uvođenjem minimuma zaprećene kazne za određena krivična dela npr. teorizam). Može se zaključiti da se države članice mnogo lakše odlučuju da saradnju unapređuju obostranim priznavanjem rezultata krivičnih i policijskih ili istražnih postupaka nego potpunom harmonizacijom ili ujednačavanjem zakonodavstava na nivou EU.

Samo određene oblasti, veoma sužene bivaju uređene na jednobrazan način što je pomalo haotično i uz obilato korišćenje političkog trenutka kao što je npr. jedanaesti septembar ili teroristički napadi u Londonu i Madridu, dok sa druge strane inicijativa Grčke vezana za nedozvoljenu trgovinu ljudskim organima iz 2003. godine nije naišla na podršku.

Objašnjenje je veoma jednostavno i rukovođeno je strahom da će usled prepuštanja krivičnih i predkrivičnih postupaka drugim državama građani uživati manje prava i slabiju zaštitu nego u svojim matičnim državama.

Treba napomenuti da razlike u kvalitetu, u smislu procesnih prava i nivoa zaštite postoje među državama članicama EU¹⁶. Neke od ovih razlika je nemoguće kvantifikovati pošto je reč o potpuno drugačijim sistemima i o nepomirljivoj razlici između kontinentalnog i anglosaklonskog sistema koji verovatno samo u Hagu pronalaze neki način da koegzistiraju jedan pored drugog i jedan sa drugim.

Evrodžast¹⁷ je još jedna relativno nova institucija u razuđenom sistemu Evropske unije koja, moglo bi se reći uspešno obavlja poslove iz svoje nadležnosti od 2002 godine kada je postala operativna. Evrodžast čini 27 tužilaca, sudija i viših policijskih zvaničnika koje je matična zemlja stavila na raspolaganje. Oni zajedno sa evropsko pravosudnom mrežom dele resurse i posao delujući u svojstvu „kontaktnih tačaka“ odnosno stručnjaka koji usmeravaju prekogranične zahteve nadležnim organima kako bi s postigla maksimalna efikasnost.

Zaključak

Posebne strukture i posebne okolnosti zahtevaju i naročita rešenja. Evropska unija je primer političkih kompromisa i umešnosti koja je ponekad na granici izvodljivog. Različite strukture i sistemi u državama članicama diktiraju izbalansirane pristupe koji nisu uvek dovoljni da se postigne sve što je neophodno za efikasnu policijsku saradnju na suzbijanju krivičnih dela. U pregovorima sa potencijalnim novim članicama Unija je uspela da pronađe formu i sadržinu ugovora koji su prihvatljivi za sve. Ovo i nije čudno pošto je cilj da se na ovakav način započne sa pripremama za integraciju u Uniju. Oblast saradnje na suzbijanju kriminaliteta

¹⁵ European Evidence Warrant

¹⁶ U Evropskoj uniji trenutno funkcioniše 29 različitih pravnih sistema (S. Irska i Škotska imaju posebne krivičnopravne sisteme).

¹⁷ <http://www.eurojust.europa.eu/about.htm>

ipak nije oblast u kojoj institucije EU mogu da koriste čitav dijapazon mera raspoloživih u situacijama kao što je na primer jedinstveno tržište.

Savet Evropske unije zato još uvek predstavlja ključno mesto gde je neophodno obezbediti široki konsenzus.

Sporazumi koji su kratko analizirani su primer kako prilično jednostavna forma može da ostavi dosta prostora za saradnju u praksi.

Bogdan Popović¹⁸ i Prof. Petar Stanojević, Ph.D.¹⁹

International Cooperation between countries from the European Union in the field of prevention of criminal acts

A b s t r a c t

The European Union is more and more active in areas such as security and combating crimes. In both cases, is acting in two directions, through the institutions of the system and through the instruments that usually present a high degree of compliance among member states or through international agreements and contracts, with key players in the world and the countries that clearly represent the interests of the EU zone.

Key words: cooperation, the EU, Europol, European order for arrest, suppression of criminal offenses

Literatura

1. <http://www.eurojust.europa.eu/about.htm>
2. <http://www.europol.europa.eu/legal/agreements/Agreements/234525.pdf>
3. Zorančo Vasilkov „Dobrovoljno usklađivanje propisa i standarda Republike Srbije sa propisima i standardima Evropske unije u oblasti policijske i pravosudne saradnje“ Strani pravni život 1–2, 2000. god.
4. http://www.cer.org.uk/pdf/policybrief_justice_6april06.pdf.
5. <http://www.eurowarrant.net/>

¹⁸ Assistant on the Law Faculty, Business Academy, Novi Sad

¹⁹ Professor on the Law Faculty, Business Academy, Novi Sad